

УДК 343.1 (477)

Голубов Артем Євгенович,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
Харківський національний університет внутрішніх справ

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ТА ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ
КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

Досліджуючи питання удосконалення системи кримінальної юстиції звернемо увагу на те, що виходячи із її визначення, наведеного у Концепції реформування кримінальної юстиції України, затверджену указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, воно стосується двох моментів. По-перше, це удосконалення системи законодавства у цій сфері (кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства). Хоча цілком обгрунтованим буде віднесення до нього і актів, які регламе-

нтують повноваження відповідних органів та установ кримінальної юстиції (закони України «Про судоустрій та статус суддів», «Про прокуратуру», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» та ряду інших). І в цьому плані вітчизняний законодавець нарешті зробив суттєві кроки, враховуючи прийняття у 2012 році КПК України та закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а у 2015 році законів України «Про прокуратуру» та «Про пробацію». По-друге, це удосконалення власне системи органів та установ кримінальної юстиції, їх правового статусу. Проявом цих аспектів реформування системи кримінальної юстиції України є питання місця та функцій органів досудового розслідування в цій системі.

Відмітимо, що на цей час, на відміну від суду, органів прокуратури, органів пробації, органів кримінально-виконавчої служби, адвокатури, які отримали належне нормативно-правове опосередкування свого положення у відповідних законах та в цій системі, органи досудового розслідування ще й досі залишаються без належної правової бази, яка б на законодавчому рівні визначала їх місце, уточнила функції та статус. Те, що повноваження слідчих та керівників органу досудового розслідування передбачені у відповідних статтях КПК України (зокрема, ст. 39, 40), ще не свідчить, що їх правовий статус як суб'єктів окремого державного органу визначено належним чином. Більш того, факт регулювання їх статусу, порядку організації та управління в органах досудового розслідування тощо на рівні відомчих нормативно-правових актів (наприклад, наказ МВС України від 09.08.2012 № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України»), на погляд автора, свідчить про відношення законодавця до організації цих органів як до другорядних питань сфери кримінальної юстиції. Наслідком цього є те, що визначення місця та функцій органів досудового розслідування в цій системі відбувається за таким же залишковим принципом, що впливає на визначеність їх статусу та ефективність виконуваної функції.

На цей час, як свідчить аналіз КПК України, вказані органи та їх службові особи займають підпорядковане щодо прокурора та підконтрольне щодо суду становище. Хоча організаційно органи досудового розслідування входять до

складу самостійних органів виконавчої влади, діяльність яких у сфері протидії злочинності лише координують уповноважені особи органів прокуратури відповідного рівня (ч. 2 ст. 25 закону України «Про прокуратуру»). Тобто є підстави вести мову, що відсутність законодавчого регулювання статусу органів досудового розслідування, як раз і свідчить, що вони не визнаються повноправними та самостійними у значенні цього слова¹ учасниками кримінального провадження. Більш того, є підстави прямо вказати на те, що положення ч. 5 ст. 40 КПК України згідно з якими слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, носять фактично декларативний характер. Особливо це стає зрозумілим враховуючи повноваження прокурора на стадії досудового розслідування. З цього приводу фахівці вказують, що за змістом відповідних статей нового КПК прокурор наділений виключними повноваженнями владно-розпорядчого характеру щодо прийняття основних, ключових рішень на досудових стадіях кримінального провадження, а тому здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, безпосередньо керує діями органу досудового розслідування [2, с. 80-81]. Цей висновок також підтверджується аналізом публікацій, в яких прямо вказано на можливість істотного обмеження з боку прокурорів самостійності слідчого та повну ліквідацію законодавцем його незалежності [3, 4]. Тому підтримаємо Л.М. Лобойка, який щодо статусу слідчого відмічає, що використання кваліфікованого юриста як виконавця волі прокурора є розкішно для держави, а тому слідчий – повинен мати повноваження приймати самостійно найважливіші рішення у кримінальній справі [5, с. 93].

Отже є підстави вести мову про те, що питання місця та функцій органів досудового розслідування в системі кримінальної юстиції України ще потребує свого належного вирішення. Насамперед це стосується необхідності подальшого дослідження проблематики кримінальних процесуальних функцій. Результатом чого повинно стати належне законо-

¹ Самостійний – який не перебуває під чияюсь владою; не підпорядкований, не підлеглий кому-небудь [1, с. 1291].

давче оформлення правового статусу слідчого та органів досудового розслідування як самостійних та незалежних учасників кримінального провадження, що виконують функцію досудового розслідування, яка пов'язана із всебічним, повним і неупередженим дослідженням обставини кримінального провадження та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Список використаних джерел: 1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с. 2. Геселев О. В. Процесуальний статус та повноваження прокурора за новим кримінальним процесуальним кодексом України / Геселев О. В. // Слово національної Школи суддів України. – 2012. – № 1. – С. 78-92. 3. Ляш А. О. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого за новим КПК України / А. О. Ляш, О.В. Баулін //Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 18. – С. 1-6. 4. Зеленюх О. В. Правовий статус та повноваження слідчого за новим КПК України / О. В. Зеленюх // Митна справа. – 2013. – № 6(90). – Ч. 2, кн. 1. – С. 147-151. 5. Лобойко Л. М. Теоретична оцінка основних положень загальної частини проекту КПК України / Л. М. Лобойко. // Питання реформування кримінального судочинства : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 2005. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2005. – С. 87-94.

Одержано 05.11.2015